

Adriana Pogoda-Kołodziejak
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Wydział Humanistyczny

STUDIA JANA AMOSA KOMENSKIEGO W NIEMCZECH STUDIES OF JOHN AMOS COMENIUS IN GERMANY

Summary: For Komensky Germany was above all the place where he received his basic theological and philosophical education. Studying in German universities he met numerous philosophers and teachers who had a very strong influence on his views and output.

Keywords: studies in Germany, theological and philosophical education

Niemcy dla Komeńskiego były przede wszystkim miejscem, w którym otrzymał gruntowne wykształcenie teologiczne i filozoficzne. W 1611 roku Jan Komeński wyruszył do Herborn (Richter, 2013: 47), gdzie rozpoczął naukę w Wyższej Szkole – Academia Nassauensis, która funkcjonowała w latach 1584-1817 jako ośrodek uniwersytecki. W szkole tej realizowane były seminaria teologiczne kościoła ewangelickiego w Hessen i Nassau. Została ona założona w 1584 roku przez Grafa Jana VI von Nassau-Dillenburg pod naciskiem jego brata. Funkcjonowały na niej cztery wydziały: teologiczny, medyczny, prawniczy i filozoficzny. Uczelnia ta szybko stała się głównym ośrodkiem edukacyjnym dla kalwińskich członków Kościoła ewangelicko-reformowanego. Nie otrzymała ona jednak w tamtym czasie ani nazwy Uniwersytet ani też prawa nadawania tytułów naukowych (Steubing, 1983).

Nauka w Herborn, gdzie Komeński studiował teologię, miała bardzo duży wpływ na jego sposób myślenia. Najważniejszym jego nauczycielem był Johannes Piscator, a drugą osobą, z którą miał na uczelni dobry kontakt, był Johann Heinrich Alsted.

Johannes Piscator, a właściwie Johann Fischer był profesorem filozofii i teologii oraz pierwszym rektorem Wyższej Szkoły w Herborn. Prowadząc liczne dysputy zarówno z kalwinistami, jak i luteranami dotyczącymi „nauki o usprawiedliwieniu” stał się osobą bardzo kontrowersyjną. Pracował nad anty-reformacyjnymi dziełami zakonu jezuitów oraz wczesną teologią kontrreformacji. Dzięki niemu teologia federalistyczna stała się znaczącą gałęzią teologii reformacyjnej. Na Komeńskiego bardzo silny wpływ miał sposób traktowania przez Piscatora historii zbawienia. Podobne poglądy, jak profesor Piscator głosił

jedynie pięć lat starszy od Komeńskiego Johann Heinrich Alsted. Dla Komeńskiego pozostał on zawsze *praeceptor olim honorandus*, czyli *jedynym, tak wysoko cenionym nauczycielem*, któremu był bardzo oddany i z którym utrzymywał również kontakty po ukończeniu szkoły i opuszczeniu Niemiec. Komeński współpracował wraz z Alstedem nad jego projektem *Encyclopaedia scientiarum omnium*, przy którym to opracował swoją własną metodę prowadzenia pracy naukowej, mianowicie metodę pracy z kartoteką (Richter, 2013: 54). Wraz ze swoim ulubionym nauczycielem dążyli do stworzenia ogólnego generatywnego pojęcia, które wyrażałoby ogół wiedzy. W tym samym czasie Komeński rozpoczął pracę nad słownikiem *Thesaurus linguae Bohemicae – Kartoteka języka czeskiego* dla studentów pochodzących z jego ojczyzny, jak również łączył wiedzę z elementami pedagogicznymi. Dzięki Alstedowi zaczął on również interesować się filozofią fundamentalną badającą związki pomiędzy zasadami stworzonego przez Boga Uniwersum (Richter 2013: 55). Również w Herborn spotkał się z Wilhelmem Zapperelem, który zajmował się nie tylko pismami i kondycją Kościoła reformowanego, lecz także prowadził ciągle rozważania nad dydaktycznymi sposobami przekazywania wiedzy (Schmidt 2005: 213). W roku 1612 napisał Komeński swoją pierwszą pracę, mającą charakter filozoficzny *Problemata miscellanea*.

Z Herborn Komeński wyruszył na krótko na Uniwersytet w Marburgu i w Giessen (Richter, 2013: 47), a następnie w czerwcu 1613 roku złożył wniosek o przyjęcie na studia w Heidelbergu, gdzie znajdowało się centrum teologii unitarnej (Zentrum der unierten Theologie). Tam też poznał przedstawiciela irenizmu – Davida Pareusa. Podczas swoich studiów w Niemczech napotkał po raz pierwszy dzieła Johanna Valentina Andreae, głównego autora pisma różokrzyżowców, określanego mianem prekursora pietyzmu. Niektóre z wczesnych pism Komeńskiego, szczególnie jego pisma antysocynianistyczne albo irenistyczne świadczą, iż był on pod wpływem zreformowanych protestantów (Neval 2006: 127).

Swoje studia w Niemczech zakończył na Uniwersytecie w Heidelbergu w styczniu 1614 roku.

Bibliografia

1. Manfred Richter, *Johann Amos Comenius und das Colloquium Charitativum von Thorn 1645. Ein Beitrag zum Ökumenismus*, Siedlce 2013.
2. Johann Hermann Steubing, *Geschichte der Hohen Schule*, Hadamar 1823, [http://books.google.pl/books?id=V7VLAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=pl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false].
3. Sebastian Schmidt, *Glaube - Herrschaft - Disziplin: Konfessionalisierung und Alltagskultur in den Ämtern Siegen und Dillenburg (1538-1683)*, Paderborn 2005.
4. Daniel Alexander Neval, *Die Macht Gottes zum Heil: das Bibelverständnis von Johann Amos Comenius in einer Zeit der Krise und des Umbruchs*, Zürich 2006.